

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В умовах глобалізації конкурентна політика не може бути обмежена рамками певної держави, вона стає об'єктом міждержавної координації та взаємодії. Звісно, в питаннях розвитку та реалізації конкурентної політики в Україні не повинно відбуватись копіювання досвіду розвинених країн світу, оскільки потрібно враховувати національні особливості розвитку економічних відносин в країні, ментальність її населення, характерні риси ведення фінансово-господарської діяльності суб'єктами господарювання тощо. Аналізуючи міжнародний досвід запровадження та реалізації конкурентної політики, можна простежити як певні норми конкурентного законодавства впливають на реалізацію політики у сфері конкуренції на прикладі тієї чи іншої країни, досліджувати чужі помилки та вивчати, які події у сфері конкуренції призвели до піднесення національних економік. Без дієздатного спеціального механізму міжнародного співробітництва ефективна конкурентна політика стає неможливою, оскільки значний негативний вплив на внутрішню конкуренцію можуть мати саме ті дії, які вчиняються за межами відповідних країн транснаціональними компаніями та їх об'єднаннями.

Для подолання наявних проблем у сфері конкуренції можливим є застосування трьох різних підходів: проведення структурної демонополізації, зокрема пов'язаної із зміною відносин власності; проведення подальшої лібералізації доступу іноземних суб'єктів господарювання на вітчизняний ринок; виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, державними органами, що здійснюють регулювання в окремих сферах діяльності, та органами місцевого самоврядування комплексу заходів, спрямованих на розвиток конкуренції, її захист і обмеження монополізму. На сьогоднішній день найоптимальнішим є третій варіант розв'язання проблеми, оскільки його заходи є невід'ємними складовими антимонопольно-конкурентної політики нашої держави. Так на сьогодні, коли частка підприємств приватної форми власності становить близько 90 відсотків, можливості застосування механізму структурної демонополізації шляхом здійснення заходів передприватизаційної підготовки підприємств є обмеженими. Водночас подальше подрібнення підприємств може призвести до зниження їх конкурентоспроможності на зовнішньому ринку. Другий варіант передбачає проведення подальшої лібералізації доступу іноземних суб'єктів господарювання на вітчизняний ринок. Водночас останнім часом має місце негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу країни. Реалізація зазначеного варіанта в умовах відсутності необхідних ресурсів для істотного та швидкого нарощування обсягів виробництва конкурентоспроможної вітчизняної продукції призведе до негативних наслідків для вітчизняної економіки, соціальної сфери та національної безпеки.

На шляху підвищення ефективності реалізації конкурентної політики, з огляду на міжнародний досвід, було б доцільно посилити відповідальність за порушення конкурентного законодавства, так як на сьогоднішній день для більшості суб'єктів господарювання, що не дотримуються відповідних норм, в силу їх фінансової могутності, сплата штрафу не є мотивуючим фактором не вчиняти протизаконних дій, що можуть обмежити конкуренцію. Ще одним засобом вдосконалення реалізації політики у сфері конкуренції допомогла б і спеціалізація, на кшталт німецьких судів, на розгляді окремих справ саме з конкурентних проблем, як це має місце в роботі адвокатів. Оскільки конкурентне середовище складне й мінливе, а кількість учасників ринку має невпинну тенденцію до збільшення, вважаємо за необхідне створити на базі судової системи спеціалізований суд, який би займався розглядом питань виключно в сфері конкуренції, це було б ефективніше.

Для покращення економічного розвитку регіону за допомогою конкурентної політики, можна було б дозволити (як наприклад в США) суб'єктам господарювання, результатом діяльності яких є експорт товарів і демонстрація в такий спосіб регіону чи країни на міжнародному рівні, займати монопольне (домінуюче) становище і стежити за відсутністю зловживань з їх сторони.

Також необхідно більшу увагу приділяти формуванню конкурентної культури в свідомості населення. На сьогоднішній день, на жаль, значна частина людей не уявляє яким чином розвиток конкуренції допоможе в кінцевому результаті досягнення економічного розвитку всього регіону. Світовий досвід свідчить, що у тих країнах, де держава приділяє значну увагу регулюванню конкуренції, формує у широких верств підприємців та управлінців так звану «культуру конкуренції», суспільне виробництво розвивається найефективніше, в інтересах усього населення, а не окремих його представників – олігархів. А там, де цим питанням не приділяють належної уваги, конкуренція набирає нецивілізованих жорстких рис, наслідком чого є банкрутство великої кількості підприємців, антиконкурентні узгоджені дії, зловживання монопольним становищем, зростання цін та інші явища, що вкрай негативно впливають на рівень життя населення. Рівень конкурентної культури значною мірою формують держава в особі компетентних органів, громадські організації та й самі суб'єкти господарювання. Результативним інструментом у формуванні конкурентної культури, на нашу думку, є адвокатування конкуренції, наукові дослідження, університетська освіта, виховання, а також створення державними органами влади інформаційних актів для широких верств населення з метою допомогти фізичним та юридичним особам краще зрозуміти положення конкурентного законодавства. Наприклад, Міністерство юстиції та ФТК в США періодично видають кодекс поведінки підприємців на ринку, який змінюється разом зі змінами в законодавстві, «Рекомендації щодо горизонтального злиття компаній», Керівництво по застосуванню антитрестівського законодавства у випадках спільного підприємництва» тощо.

Отже, в усіх країнах ринкової економіки гарантом конкуренції та свободи підприємництва виступає держава, яка ініціює розвиток систем організаційно-правової підтримки конкурентного середовища та протидії монополізму. Світовий досвід застосування законодавства про захист економічної конкуренції доводить, що втручання держави в економічне життя є невід'ємною та необхідною складовою сучасної ринкової економіки. Конкурентне законодавство України відповідає вимогам світових стандартів, але при цьому не слід зупинятися на досягнутому, а потрібно намагатися постійно вдосконалювати політику держави у сфері конкуренції. Слід пам'ятати, що без впливового спеціального механізму міжнародного співробітництва ефективна конкурентна політика стає неможливою, оскільки значний негативний вплив на внутрішню конкуренцію можуть мати саме ті дії, які вчиняються за межами відповідних країн транснаціональними компаніями та їх об'єднаннями. Таким чином, основними шляхами розвитку конкурентної політики є посилення міжнародної співпраці в сфері конкуренції; обрання курсу на європейську інтеграцію, який ставить перед нами комплексне завдання здійснення глибоких економічних реформ, створення реально діючої ринкової економіки; підтримка та адвокатування конкуренції з метою формування конкурентної культури у свідомості населення; спеціалізація деяких судів на розгляді окремих справ власне з конкурентних проблем; посилення контролю за дотриманням і виконанням конкурентного законодавства тощо. Досить високу ефективність конкурентної політики в європейських країнах забезпечує так званий перехресний контроль, коли процес реалізації конкурентної політики розділений між декількома органами: один здійснює розслідування, другий приймає рішення, третій (дорадчий) дає незалежну оцінку того, що відбувається у сфері конкуренції. На сьогоднішній день найоптимальнішим варіантом подолання проблем у сфері недостатньої конкуренції є виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, державними органами, що здійснюють регулювання в окремих сферах діяльності, та органами місцевого самоврядування комплексу заходів, спрямованих на розвиток конкуренції, її захист і обмеження монополізму, оскільки ці заходи є невід'ємними складовими антимонопольно-конкурентної політики нашої держави.